

A Nyiregyházi Takarékpénztár épülete.

Nyiregyházán a hegyes szögletben egymásba metsződő Rákóczi- és Vay-Ádám-utca által határolt sarokterületen 1911—1912. évben a Nyiregyházi Takarékpénztár Egyesület megbízásából *Hubert József* építész tervei szerint két-

emeletes épület létesült, melynek alaprajzait és homlokzatait mai számunk öt rajzában mutatjuk be.

Az épületben négy udvar van, melyek közül a Vay-Ádám-utca felé eső egy tágas bejáróval ellátott udvar, a szintén a takarékpénztár birtokában lévő és 1912—1913. évben átalakított épület udvarával egy bazárszerű átjáró udvarra egyesített.

1. ábra. A nyiregyházi takarékpénztár épülete.

Tervezte *Hubert József*.

Husvétí krónika.

Nagyoknak tiszteletéről.

Kegyelet nélkül nincsen nemzet, nincsen haza, nincs hit, nincsen vallás, nincsen család, de *művészet* sincs. Minden nemzet csak addig él, míg nagyjait tiszteli. A nagyok és ősök tisztelete az ország fennállásának fundamentuma. Az a nemzet, amely a multak emlékét nem ápolja, az a nép, amely nagyjait nem tiszteli, erkölcsi erejétől fosztja meg magát. Elpusztul lassan de biztosan. A nagyok kegyelete az a termő talaj, amelyből a nemzet jövője: a nagyság, a hatalom, a dicsőség sarjad.

Maga az építészet pedig egyenesen kegyeletből fakadt. Évszázadokon keresztül abból táplálkozott, abból nőtt és fejlődött nagygyá, a művészetek atyjává. Kegyelet adta és adja mindenkor a művészetnek erkölcsi- és szellemi tartalmát, tehát tulajdonképpen becsét, értékét.

Multak tisztelete: a jelen értéke, a jövő reménye!

*

Fölösleges e lapok olvasói előtt hosszan tárgyalni: ki volt *Ybl Miklós* és mik az ő érdemei. A magyar építészek atyamestere. Úttörő. Zászlóvivő. Aki ezt a bogáncsokkal és göröngyökkel teli, meredek mesgyét először járta meg. És egyengette, tisztogatta, járhatóvá tette — a mi részünkre.

A Magyar Mérnök- és Építész-Egyletnek egyik alapítója. A kezdet nehézségeivel küzdő intézménynek anyagi támogatója. Tizenöt esztendeig alelnöke.

Az egyesület az ősszel emléktáblával jelöli meg *Ybl Miklós* születése helyét. Ekkor hódol a Mesternek országos ünnep keretében. Jól van. Ez kötelessége a Magyar Mérnök- és Építész-Egyletnek. Ezzel tartozik *Ybl*nek és tartozik

önmagának. De az *egész* ünnepély, a megemlékezés az ősre maradt! A rendje, a módja azonban az, hogy ez a nagyszabású ünnepély most lett légyen: április 6-án.

A székesfehérvári ünnepet az évforduló napjára az egyesületen kívül álló okok miatt nem lehetett megtartani. Ez, végre, nem baj, csak szépséghiba. De mi akadályozta a Magyar Mérnök- és Építész-Egylet abban, hogy április 6-án a mű- és középítési szakosztályok rendes ülését ne tartsanak? Továbbá abban, hogy a szoborra az egyesület is elhelyezze a koszorúját, amiként azt a testvér Magyar Építőművészek Szövetsége megtette? Hiszen mindez a legkevésbé sem akadályozta volna a székesfehérvári emléktábla őszi elhelyezését. Sőt! Mert az is megeshetik ám igen könnyen, hogy az őszi sem készül el az az emléktábla! Mi lesz akkor? Jön a tél és vele együtt befagy az egész *Ybl*-ünnepély.

Tudjuk, hogy nem mulasztásból, hanem éppen az őszi ünnepekre való tekintetből maradt el *minden*. Eppen ez a *minden* fáj nekünk. Néhány meleg szó és egy koszorú már most is kellett volna.

*

A természetben nincsen ok nélkül semmi. Valami láthatatlan, előttünk megfoghatatlan ős erő rendezi a dolgokat úgy, amint azok történnek. Botorság volna ez ellen hadakozni. Nincsen az a rossz, amiből jó ne fakadna. Hiszen az elmúlás maga is új élet forrása. A kihalt természet is tavasszal újra éled. Ez a halasztás is tán egy okkal több lesz arra, hogy *Ybl* emlékét annál szebben, annál méltóbban megörökítsük.

Mert példakért nem is kell a szomszédba menni. Itt folyt le most szemeink előtt a Szigligeti Edének ugyancsak

A négyzetes alaprajzú udvarban a mély kút és a szellőző berendezés szívó aknája helyeztetett el.

Tekintettel az épület megfelelő jövedelmezésére a földszinten az utca mentén kizárólag üzlethelyiségek vannak, a

(az igazgatóság, tanácsterem és jelzálogosztály) külön bejáróval és lépcsőházzal az épület többi részétől teljesen függetlenített.

Az emeleteken bérlakások vannak, melyeket két főbejáró, három fő- és két melléklépcső szolgál. A lakások legnagyobb része közvetlenül a fölépcsőkből közelíthető meg.

A szolgál- és házmesterlakások a földszinti udvari szárnyak egy részének megosztása által létesült félmeletemen nyertek helyet.

A lakások vízvezetékkel, vízöblítéses klozetekkel és fürdőszobákkal vannak ellátva, melyek vízszükségletét a házi vízvezeték szolgáltatja, mely mély kútból, a pincében alkalmazott ömüködő villamos motorikus szivattyúból és a padlás-teremben elhelyezett két víztartóból áll.

A takarékpénztár összes helyiségei kisnyomású gőzfűtéssel, továbbá szellőző és hűtő berendezéssel vannak ellátva.

Az építés fővállalkozója és a kőműves, ácsmunka és cserépfödés végrehajtója *Bleuer Ödön* volt; az asztalos munkát a *Nyiregyházi ajtó-ablak bútorgyár*, a lakatos munkát

2. ábra. A nyiregyházi takarékpénztár oldalhomlokzata.

takarékpénztári nagy terem pedig az üvegtetővel fedett hatszögletes udvar területét foglalja el.

A takarékpénztári földszinti, valamint emeleti helyiségek

születése századik évfordulója. Micsoda lélekemelő ünnepi előadásokat rendezett a Nemzeti Színház három estén keresztül! A szini akadémia, Nagyvárad — a költő szülővárosa — szintén kitétt magáért.

A Magyar Mérnök- és Építész-Egylet tartozása azonban korántsem törlesztődik azzal, ha a Mester születési helyét megjelöli. Ez csak egyik módja a megörökítésnek. Még hozzá csak külső emlékeztető, mely a tömegnek szól. Az igazi emlék *Ybl Miklós* életének és művészetének a méltatása volna. Éppen az elhalasztott idő ad alkalmat arra, hogy a Magyar Mérnök- és Építész-Egylet írassa meg — talán többek közreműködésével, a Magyar Építőművészek Szövetségével kapcsolatban — *Ybl Miklós* életét. Szedesse össze összes munkáit és ismertesse azok építészeti becsét, értékét. Illessze be a Mester alakját és munkáit a korba, a környezetbe. Így egy darab kulturtörténelem mellett megkapnók a múlt század építészetének ötven esztendő tükrét. Erre, úgy látszik, eddig talán senki sem gondolt. Mi kérjük az egyesület vezetőségét, *Ybl*-nek nagyszámú tisztelőit, tegyék lehetővé ennek a műnek a létrejöttét. Ezzel nemcsak *Ybl*-nek tartozunk, de a művészettörténelemnek is.

Az osztrák építész-egyesületek vagy szövetségek anyagi helyzete semmivel sem jobb, mint a miénk. Talán rosszabb. Nemzetiségi tagoltságuk folytán pedig erkölcsi erejük jóval kisebb. És ők tavaly, a Hansen születésének százados fordulójára hatalmas munkába foglalták a Mester műveit. Pedig Hansen művészete jóval távolabb áll a ma építészéhez, mint az *Ybl*-é. És tudom, hogy Hansen munkái mégis nem egy magyar építész könyvtárát díszítik. Csak díszítik, mert soha szükségük arra nem volt és nem is lesz. A Hansen művészete a múlt-é. Egy, a hellenizmus nemes

egyszerűségébe, szép arányaiba szerelmes kornak gyöngé másodvirágása. Egy nagy-nagy anachronizmus.

Az *Ybl* művészete a tavasz friss virága. Ami után vágyvagyunk az eldermedt, elfásult lélek.

A renaissancenak születése percétől kezdve valami kifürkészhetetlen mágikus ereje van. Mint a tavasznak. Az ifjúság, az ébredés, a felszabadulás érzését kelti bennünk.

A nagy nemzeti ébredés küszöbén kezdi meg *Ybl* apostolkodását. Egy elnyomott, eltespedt, elszegényedett ország igénytelen városa volt ez a mi Pestünk, a múlt század 60-as éveiben. És a mai Budapestnek a kiegyezési korszak első évtizede volt a tavasza, a fiatalsága. És lehetett-e ide alkalmasabb architektúrát csinálni, mint a lelkek ébredését, szabadságát, a fakadó életet kifejező renaissanceot? *Ybl* művészete, stílusa: Pest városának a *renaissance*. Budapestnek viszont *Ybl* az első építész, illetőleg építőművész, aki nemcsak palotákat, de bérházakat is tud csinálni. Klaszikus példa erre az operával szemben levő két bérház a Hajós-utcában.

Ezt a hirtelen fejlődő várost Ő ajándékozta meg a kontinens legszebb operaszínházával, avagy, mint anno dacumal mondták, dalmű-színházával.

Szebb mint a párisi. Szebb mint a drezdai. Szebb mint a lipcei, a bécsi. Előre tartjuk a hátunkat ezért a hallatlan vakmerőségért. Itthon még hagyján! De ha kinnt megtudnák! Az elvadult sovíniszlának ugyancsak ellátnák a baját. Pedig nem túlzás kérem! Talán szerét ejtjük egyszer és bebizonyítjuk. Az alaprajza egységes, tömör egész. A homlokzatának szépségét, nagyszerűségét csak érezni lehet — leírni alig. Ez már nem a tavasz ifjú bája, hanem a nyár éltető, forró melege. A virágzó metropolis előkelő-

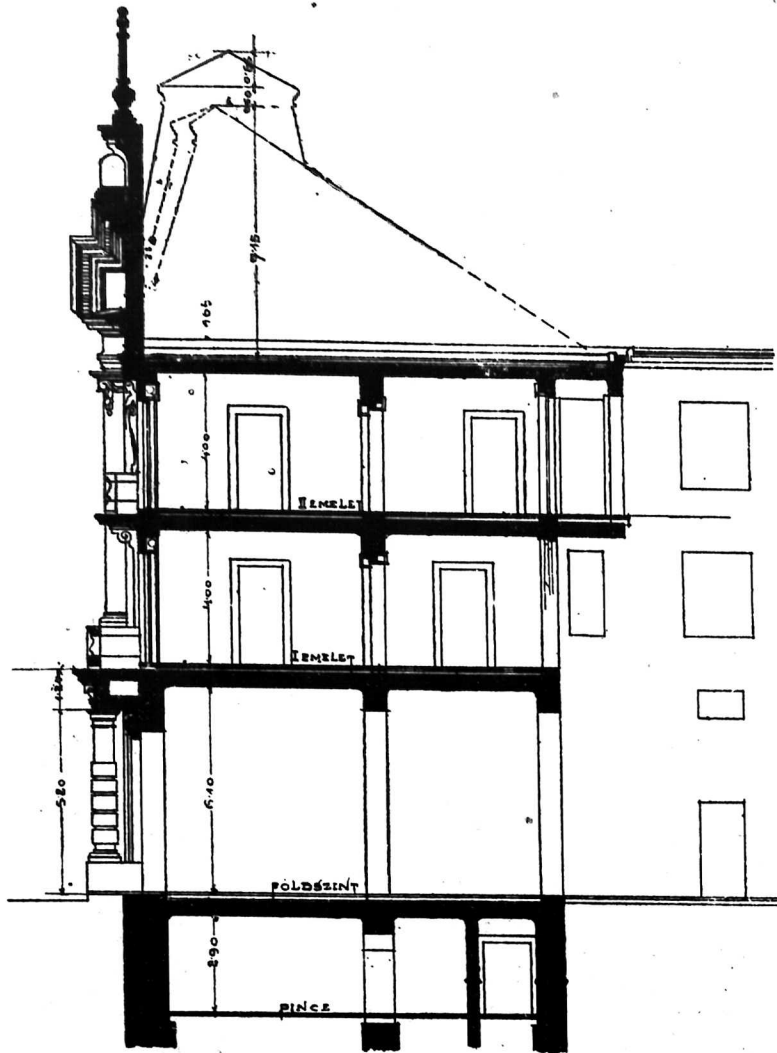
Kiss Nándor, a mázoló és szobafestő munkát Stein testvérek, a palafedést Sváb Gyula, a díszbádóg mun-

Az erfurti templomok elhelyezése.

Az Erfurt utcáin sétáló idegennek önkéntelenül is szemébe tűnik az, hogy lépten-nyomon templomra akad, s hogy ezek a kisebb-nagyobb templomok oly ügyesen vannak elhelyezve, hogy egyszerre több irányból is festői távlatot nyújtanak, s amidőn mintegy kiemelkednek a házak tömegéből, egyben kellemes képben is olvasztják össze a környezetet, bizonyos jóleső hangulatot keltve a szemlélőben. Nem kevesebb, mint 16 templom és 5 toronymaradvány, összesen tehát 21 torony emelkedik Erfurt régi városrésze fölé. Ez a szám már magában véve is arra enged következtetni, hogy Erfurtban festői utca-képek teremtésére bőven nyílt alkalom. Csakugyan a város utcái, ha a térképet megnézzük, éppenséggel nem mutatnak sematikus elrendezést. A közlekedő vonalak, legyenek azok fő- vagy mellékutcák, bizonyos rendszertelenséget mutató rendben s célzattal kanyarognak, szűkülnek vagy szélesbednek, itt-ott szabálytalan alakú terek vannak közbeiktatva, s nem kissé járulnak hozzá a látszólagos szabálytalansághoz a gyakran feltűnő útszínkülönbségek is. Mindez együttvéve tette lehetővé azt, hogy Erfurtban egymást követik a szebbnél-szebb utcavonalak s távlati képek.

Ha valamely épületet úgy akarunk beállítani, hogy hasson és festői távlatot nyerjen, akkor az általános szabály szerint egy téren, magában állóan kell elhelyeznünk úgy, hogy több utca tengelyének keresztező pontjába essék. Az erfurti templomok elhelyezése e tekintetben érdekes eltérést mutat.

Itt adjuk mindenekelőtt táblázatos kimutatásban az elhelyezés viszonyainak képét:

3. ábra. A nyíregyházi takarékpénztár épületének metszete.

kát Steiner Armin és Ferenc, a központi fűtést és szellőzést Lukács és Simkó, a vízvezetékét Gábler I. létesítette.

ségével egyesül benne a renaissance fejedelmek páratlan bőkezűsége, a királyi pompa is.

A színházépítő Ybl elsőrangú művész, aki ma fölötte áll nem egy külföldi színházépítő kortársának.

Nagypéntek gyásza, ime ráborult a földre...

Önző, szívtelen ez a mi korunk, akárcsak a kétezer év előtti.

Komoly munkának kevés az értéke. Még kevesebb az érette járó elismerés. Mert a tudás, a munka mit sem ér. Törtető, kapaszkodók és pártfogoltaké a világ.

Kufárok hangjától zajos a fórum ma is, csakúgy, mint kétezer évvel ezelőtt.

Farizeus is van mindenütt, akár a Megváltó idejében. És Judás is akad lépten-nyomon.

Csak szeretet, csak őszinte barátság — csak az nincsen. Akkor sem volt, amikor a Megváltó járt a földön.

És mégis hirdette, gyakorolta rendületlenül. Mártir-halált szenvedett érette, mert tudta, hogy a szeretet eszméje nem hal meg, hanem minden zsarnokság ellenére föltámad halottaiból!

Ime hangzik is az ércnyelvek kongása, harangok bűgása! Csüggedő lelkünk új életre éled. Az égi diadal a mi reményünk, a mi megnyugvásunk. Nagyjaink tisztelete, kegyeletük ápolása, a multak szeretete: ősi erényünk! Nemzeti nagyságunk, régi dicsőségünk fundamentuma.

Amiben hiszünk, amiben reménykedünk!
Amiért fohászkodunk, amiért élünk!

Magyar Vilmos.

Sorszám	A templom neve	Építésének ideje (század)	A telek fekvése	A templom fekvése	Hány utcából látszik?		
1	Dom	egy	12-15	3 oldalról szabad	1 oldal. hozzáépítve teljesen szabad	5	
2	Severij csoport	13-15	3	" "	" "	—	
3	Schottenkirche	11-15	1	" "	" "	1	
4	Prediger	"	13-15	2	" "	1 oldal. hozzáépítve teljesen szabad	4
5	Barfüsser	"	13-14	2	" "	" "	5
6	Regler	"	12	2	" "	" "	3
7	Augustinerkirch.	"	13-15	2	" "	1 oldal. hozzáépítve teljesen szabad	2
8	Kaufmanns	"	13	teljesen szabad	teljesen szabad	4	
9	Allerheiligen	"	13	3 oldalról szabad	1 oldal. hozzáépítve	6	
10	Michaelis	"	14	2	" "	1	4
11	Andreas	"	15	2	" "	teljesen szabad	4
12	Wigbert	"	15	3	" "	1 oldal. hozzáépítve	3
13	Neuwerks	"	18	2	" "	teljesen szabad	5
14	Martini	"	15	2	" "	1 oldal. hozzáépítve	3
15	Lorenz	"	15	2	" "	teljesen szabad	2
16	Egidien	"	14	1	" "	1 oldalon szabad	8
17	Nicolaiturm	---	14	---	---	---	5
18	Johannis	---	15	---	---	---	6
19	Bartholomäust.	---	15	---	---	---	2
20	Paulsturm	---	15-18	---	---	---	3
21	Georgs	---	14	---	---	---	4
Összesen					---	79	

Ezekből láthatólag mindössze egy templom áll Erfurtban teljesen szabadon, térnek a közepén s meg kell jegyeznünk, hogy ez is csak az újabb időben tétetett szabadná. A többi templomok, azaz tornyok csak egy-két s elvéve három oldalról szabadok, azaz utca vagy tér vonul el mellettük. A telek, amelyen a templomok állanak, rendszeren nem áll szabadon. Mindezekre való tekintettel csak annál értékelendőbbek az erfurti templomoknak a városképben való régi elhelyezései. A festői távlat magyarozatául első sorban az utcavonalaknak tudatos s művészi hatásokra törekvő vonalozása szolgál, ami által elérték, hogy minden templom átlag négy oldalról látható s ugyanannyiszor ad az utca távlati képének festői befejezést vagy törést. Klasszikus példáját nyújtja ennek a Mindenszentek temploma, amelynek